

Pròleg

Una aproximació a la joia d'escriure

Hi ha un moment a la vida en què tenim més records que no pas projectes. Posem que aquest moment sigui ara. Quan això ens arriba hem de convenir que no és un mal moment, perquè els records acostumen a alimentar-nos l'esperit. Els projectes, en canvi, a força de ser projectes frustrats ens són més aviat una nosa. Bona és la força de tirar-los endavant però millor encara és la idea que probablement no hi arribarem. Ens queden aleshores les engrunes, i aquestes són els plaers. Arriben sense buscar-los, però hem de ser ràpids per fer-los nostres encara que només sigui per continuar donant energia a la creació de records nous que superin els vells. Sabem que, entre tots els records, n'hi ha molts que no són precisament bons. La vida és una permanent alternança de felicitats puntuals i de tristeses profundes enmig de la gran plana de les petites coses.

En els últims anys s'ha fet un ús excessiu de l'adjectiu «petit». En els llibres tangents a allò que s'ha vingut a dir autoajuda la paraula «petit» dona a qualsevol cosa una dimensió humana i assequible. Al capdavall la quotidianitat, que és un valor en alça, no es nodreix de paraules enormes ni d'horitzons inabastables. Fins i tot la fe i les seves manifestacions religioses han perdut, si més no en l'àmbit del primer món cristià, les connotacions heroiques i transcendents que havien tingut en temps antics. Una de les formes de la laïcitat és precisament el presentisme, l'elogi i l'apologia del present. Anem a viure allò que ens ha tocat viure i

SOBRE ELS PLAERS

no deixem gaires esclertes ni per al penediment ni per al sacrifici. L'home contemporani està convençut que ha arribat fins aquí per mèrits propis i no pas per mèrits socials. Si alguna cosa li ha fet la societat ha estat, segons ell, posar-li pals a les rodes. L'home contemporani entén, per exemple, els impostos com un càstig i no com una contribució. Res d'allò que l'envolta i que, d'alguna manera, representa el progrés social ho entén com una proesa col·lectiva. La memòria li ha fallat i no és capaç d'apreciar que fa vint anys la seva capacitat de moviments era molt limitada, l'accés a la formació i a la informació era un privilegi de les elits i les vacances a llocs suposadament paradisiacs formaven part del món del cinema i no de la seva realitat. A tot estirar podríem dir que l'home qualsevol d'avui està convençut de la seva absoluta soledat al món. Ell és l'únic marmessor de la terra. Sap que li posaran les coses difícils, però encara conserva una força motriu individual que és molt superior a la defensa col·lectiva del futur. Com a premi per la seva feina només aspira a l'exaltació dels plaers, en el benentès que els plaers són d'ús personal. No ha vingut a aquest món per donar plaer als altres sinó a ell mateix. I per això el seu lema vital, la divisa que figura en el seu escut d'armes de cavaller de l'individualisme no pot ser altre que «Ho vull, perquè m'ho mereixo».

És aquí quan apareixen com a grans estímuls els anomenats plaers. Es tracta de plaers entesos com a compensació del treball. Però en el fons també hi ha una voluntat d'equilibrar el que per a molts és una desgràcia permanent. El plaer d'un equival a la desgràcia dels altres. Així ho entenen els que no saben extreure els plaers de les coses més menudes. En català hi ha cinc lletres —només cinc lletres— que indiquen un estat d'ànim permanent en el qual viu una part. Afortunadament una part de la gent que ens envolta. Aquestes cinc lletres formen una locució intradueïble que vol evocar l'evidència de la desigualtat entre els homes i que se sol emprar amb l'orgull dels perdedors. Aquestes cinc lletres conflueixen en l'ambigua expressió «Tu rai». ¿Quantes vega-

PRÒLEG

des no ens hem sentit dir —o hem dit— aquest «tu rai» tan misteriós? Crec que és difícil trobar en totes les llengües del món una expressió tan breu i amb tants registres com aquesta. En l'economia de sons que ens proporciona el «tu rai» hi caben moltes coses: l'enveja, l'admiració, el reconeixement i la injustícia. I al mateix temps la sospita que el benestar de l'altre es deu potser a causes externes al seu esforç. Tinguem-ho present d'ara en endavant. L'habilitat d'extreure plaer de les coses petites comporta el risc de l'enveja. Potser la més humana de les pulsions. Tan humana que, atesa la seva extensió, hauríem de convenir que l'enveja també acaba destil·lant el corrosiu plaer de l'envejós. Fonamentalment perquè hem acabat reduint els plaers a un fet comercial. El plaer es cotitza perquè té un cost. I és la sufragació d'aquest cost el que genera l'anticòs de l'enveja d'aquell que no pot pagar-lo. ¿Què passaria si el plaer fos gratuït i es convertís només en l'efecte d'una educació optimista i d'un agermanament entre el desig i la sorpresa?

D'això és del que tracta aquest llibre. Al llarg de la vida de la gent hi ha moments sorprenents que no sabem si responen a la nostra elecció. Quan les coses ens surten tortes aleshores diem que no hi ha dret. Fins i tot els més agnòstics arriben a creure en moments de fatalitat que hi ha algú en algun lloc —a qui no anomenaran Déu per no contradir-se— que els ha posat en una situació desfavorable. Però, de la mateixa manera, quan arriba el moment gloriós, aquell moment que ens reconcilia amb nosaltres mateixos i que considerem irrepetible en els altres, aleshores no pensem en cap força superior que ens ha donat la recompensa, sinó simplement en la nostra habilitat de negociar allò que sabem que, a la llarga, ens havia de dur la felicitat. El desastre ens l'inventen els déus. L'alegria és nostra. Així s'expliquen les guerres quan ja han acabat: la victòria té sempre molts pares, però la derrota —ai, la derrota!— és òrfena. ¿Té sentit parlar de plaers en aquesta visió del món tan maximalista?

El plaer és, entre altres coses, una mostra de l'adaptabilitat

SOBRE ELS PLAERS

humana. Encara que sembli mentida, en tots els Auschwitz i els gulags que hi ha hagut i hi haurà en la història inhumana de la humanitat, el plaer és allò que ha permès que la supervivència dels condemnats anés més enllà del que era previsible. En la soledat, en el captiveri, sempre hi ha hagut un raig de llum que entrava per la finestra, un moment de calma, una cançó recordada, un diàleg amb els escarabats de la cel·la, una mirada de solidaritat culpable, potser una flamarada de les conviccions que ens han dut fins a allà, el gust d'una pela de patata crua, el tacte balsàmic de l'aigua, l'escalfor de la foguera a la cara i el fred amenaçador a l'esquena. Són les desinències de la barbàrie. El plaer és un parèntesi de la resistència, allà on les sensacions i les evocacions són lliures. Fins i tot en aquests inferns hi ha la possibilitat d'uns instants de glòria.

Si això ha estat així en condicions extremes, ¿què no podem fer per extreure de la vida quotidiana la destil·lació inesperada de petits benestars de l'ànima?

Al llarg de la història de la humanitat la majoria de la gent, o sigui la gent que no ostentava el poder, ha trobat —com dèiem— l'explicació de les seves desgràcies en la bota opressora del noble que els convertia en vassalls, de l'amo que els havia fet esclaus, del propietari que els explotava o més recentment dels estats que els limitaven. Ara, si més no al primer món, quan la disjuntiva entre capitalisme i el dit socialisme real ja no explica res de res i s'han acabat els pretextos històrics; vaja, ara que ja no hi ha un enemic visible ni una avantguarda esclarida que l'assenyali, apareixen noves religions que ens salven i nous enemics que ens engrillonen. Només així s'entén la quantitat de llibres i de programes anomenats d'autoajuda. És una manera d'admetre que ningú no vindrà a ajudar-nos davant les noves epidèmies de desgràcies. Ni el partit ni el sindicat, ni el rector ni el lama. Autoajuda és un eufemisme per dir «campi qui pugui». Potser estàvem acostumats a una opulència excessiva i a una xarxa massa espessa de proteccions oficials. De sobte, l'estat providencial entra en fallida. A l'antiga

PRÒLEG

Iugoslàvia es va demostrar que la guerra podia tornar a Europa. L'alliberament sexual dels seixanta es va trobar amb un retrovirus que tenia el plaer primigeni amb el color fosc de la mort. Les solucions dels nostres conflictes ja no passen —si és que alguna vegada han estat útils— per les organitzacions de masses, sinó que hem caigut en la temptació d'anar a la justícia per qualsevol bestiesa. I la justícia és avui l'ou de la serp de la decepció. Allà on abans hi havia un líder carismàtic avui hi ha un advocat que exalça els drets individuals per damunt dels col·lectius a tant l'hora. Allà on abans hi havia una exaltació de la targeta de crèdit com a nova sagrada forma que ens duia el cel a la terra ara hi ha un sistema bancari que ha deixat la gent abandonada a la seva sort i que s'ha estimat trencar els seus vincles de confiança amb els seus clients per convertir-los en indesitjables i sospitosos deutors.

Amb aquest panorama tota autoajuda és poca, perquè ningú no vindrà a treure'ns de l'univers de la victimització. Aviciats per administracions tramposes que ens han privat de la capacitat de pensar i de reflexionar sobre les nostres mancances, ara funcionem sobre la idea que el culpable sempre és un altre. «Jo no he estat, senyoreta». No som responsables de res, perquè en aquest viatge que és la vida ens van dir que ens guiarien i la culpa és sempre dels guies i de qui els autoritza. Si tinc càncer per tabaquisme, la culpa és de les companyies tabaqueres. Si en ús de la violència he provocat la mort d'una persona, la culpa és de la televisió que em passa desenes d'escenes violentes al dia. La culminació d'aquest despropòsit de la irresponsabilitat la tenim en aquella dona nord-americana que va posar el seu gos mullat al microones per assecar-lo i va acabar demandant la companyia d'electrodomèstics. La culpa no era seva, era del manual d'instruccions del microones que no advertia que no es podien posar gossos vius al seu interior. Vivim en un món on la justícia ja no consisteix a saber qui té la raó, sinó a trobar les maneres perquè hi hagi algú que pagui a les víctimes encara que hagin demostrat la seva irresponsable responsabilitat. L'acte de la justícia busca algú que

SOBRE ELS PLAERS

indemnitzi, perquè la raó té un preu. Així, entre l'automobilista i el vianant imprudent que envaeix la calçada la culpa sempre serà de l'automobilista que disposa d'una companyia d'assegurances subsidiària. Així són les coses i així van convergint, també en l'àmbit de la victimització professional, a la idea que la justícia —igual que els plaers— només s'assoleix a un preu convingut.

L'autoajuda de la nova victimologia també ens porta a associar-nos en noves corporacions que, lluny d'intentar expandir una nova consciència mundial sobre allò que creuen que és just i benefactor a llarg termini, s'estimen més exercir de poder paral·lel amb protestes que alteren el cicle diguem-ne inofensiu de les coses. L'exaltació de la seva causa no passa per cantar-ne les excel·lències sinó per limitar l'expressió d'aquells que no les havien tingut en compte. Plataformes de tota mena s'acarnissen sobre tot allò que s'escriu o s'emet pels mitjans de comunicació i que, segons la seva manera de veure, els blasma. La correcció política està duent a l'exasperació postpolítica. Ja han entrat a la llegenda les manifestacions que l'any 1991 van protagonitzar piquets de l'associació de grassos i obesos *Dieters United* davant els cinemes de San Francisco on es projectava la pel·lícula *Fantasia* de Walt Disney per mostrar la famosa escena de paquiderms en tutú ballant dansa clàssica, perquè a l'entendre de *Dieters United*, la pel·lícula ridiculitzava els grassos. Uns paquiderms excitant la pell finíssima de ciutadans víctimes de Disney és un veritable signe dels temps.

Tornem-hi, doncs. Entre una societat que no té més motius per al patiment que les seves impotències i la consideració de l'home sol i únic que només tira endavant perquè decideix auto-donar-se permís, ¿quin lloc li reservem als plaers de cada dia? ¿Com els podrà gaudir si, obsedit per la idea de ser víctima o de ser-ne mereixedor, no els vol veure quan els plaers passen?

Aquest llibre és, potser, un compendi de sensacions viscudes i escrites des de l'optimisme. En altres temps es feia servir per definir aquest estat una paraula que ja ha passat a l'oblit, però m'a-

PRÒLEG

gradaria recuperar-la. Són textos escrits, doncs, des de la joia, des del goig, aquests conceptes que només entenen els antics, però que aquells que els han experimentat poden comprendre'ls perfectament. Per tal de poder escriure des del goig d'escriure cal, d'entrada, despullar-se de totes les prevencions de les quals parlàvem abans. La nostra vida és feta probablement de peces forjades als tallers de l'escola, a les decisions de l'adolescència, a les fornals dels pares. Tot això no és mai sobrer. Però no seríem com som si no haguéssim deixat pas a les situacions inesperades. Escriure des del goig és haver-lo trobat. I per trobar abans cal anar a buscar. No gaire. No es tracta d'esmerçar les nostres energies en la recerca del goig, perquè cal estalviar-les per assaborir tot allò que de bo ens caigui a sobre. Aquest llibre, doncs, és la conseqüència d'una actitud que m'ha anat acompanyant al llarg de la vida i que considero realment el meu privilegi. No es tracta d'una rendició incondicional al bonisme, perquè sé que el mal existeix i que de res no serveix parar-li l'altra galta. Es tracta simplement d'haver après a aixecar envans entre la vida mundana i la vida interior. Envans que permeten establir la diferència entre l'anar fent i el fer tot i anant-hi. De tot allò que ens és donat a observar i a viure, posem-hi filtres per entendre la bellesa irreplicable del diàleg. Per capturar la llum i els contorns. Per gaudir, en definitiva, de la lentitud madura dels moments fins a esfilagarsar-los en records.

Potser és veritat que el plaer escrit podria equivaler a un absurd escapisme. «Bé jo, bé tothom», diu el refranyer. En moments com els actuals, cantar les excel·lències de la música renaixentista o el subtil alleugeriment de la llàgrima emocionada podria ser entès com una irresponsabilitat social. Afortunadament el fet d'escriure —i de publicar— cada dia em salva d'aquesta temptació. La vida és complexa i a vegades cal saber el que val una posta de sol o una trobada franca pel carrer per escatir el que perdríem si les coses anessin encara pitjor. També s'ho devia plantejar en el seu temps en Josep Carner quan va dur a la impremta un llibre tan rodó i de títol tan explícit com *Les Bombomies*.

SOBRE ELS PLAERS

No hi havia allà —com tampoc hi és aquí— cap intenció moralista. Però, com deia Gil de Biedma en el seu poema «Amistad a lo largo»: «Hemos traído nuestras vidas aquí, para contarlas». Mai una coma ha estat tan ben posada. La responsabilitat social de cadascú de nosaltres consisteix a transmetre emocions, arguments, històries, ficcions i anàlisis per provar de compartir-los. Tot plegat amb el rigor d'una escriptura que retengui la lectura i que faci aflorar el pensament. Aquest és, al capdavant, el plaer dels plaers. Passen els anys i vivim. Aquí en donem fe. Vostè, lector, i jo que he arribat a creure que aquestes petites veritats escrites són les que en els moments més difícils ens salvaran de la gran veritat de l'oblit.

Algaida, desembre del 2008